

Окурмандык сабаттуулук боюнча PISAга багытталган тест

6-КЛАСС

Берилген текстти окуп чыккыла.

Космос чаң соргучу

Ракеталардын керектен чыккан кабыктары, жарактан чыккан спутниктер, айнек сыныктары менен боёктун кыпындары - бардыгы космос мейкиндигинде учуп жүрөт жана болжол менен 7 миң тонна космостук таштандыны адамзат космосту изилдеп баштагандан бери пайда кылган.

Космоско учурулган объектилердин көпчүлүгү ошол жерде айланып, иштеп жаткан чыныгы спутниктерге коркунуч туудурат. Спутниктер интернет жана мобилдик байланышты камсыз кылуу үчүн өтө маанилүү. Мисалы, эл аралык космос станциясы мындай таштандыга туш келбеш үчүн жайгашкан жерин үзгүлтүксүз оңдоп турушу керек.

Бул көйгөйдү чечүүгө «Remove Debris» өкүлчүлүгү ("Таштандыларды тазалоо") жардамга келип, ал кадимкидей эле таштандыларды кармап чогултуп жана жерге сүйрөөнү 2017-жылдын башында сынап баштаган.

Долбоордун жетекчиси, Суррей университетинин космос борборунун профессору Джейсон Форшоу Би-би-Сиге берген маегинде: "Космос таштандылары илимий фантастика эмес, бул чыныгы көйгөй" - деп түшүндүрөт.

- Бардык космостук таштандылар акыры тартылуу күчү менен жерге түшөт, бирок анын бир бөлүгү 1000 км бийиктикте айланып жүрүшөт жана алардын түшүшү үчүн болжол менен миң жыл талап кылынат. Бирок биз мынчалык күтө албайбыз, бул олуттуу көйгөйгө айланганга чейин бизде 10-20 жыл гана бар.

Космостук таштандыларды чогултуу жолу абдан жөнөкөй: балык уулаган сыяктуу тор космоско ыргытылат. Система сыртынан батперекке окшош күмүш түстүү парусту ишке киргизет. Ал өтө жука пленкадан жасалган жана кадимки парустун принциби боюнча иштейт, бирок шамал эмес, күндүн жарыгынын протондору иштетет. Тор таштандыга толгондон кийин, атайын сүйрөөчү космос кемеси аны жерге тартып келет. Атмосферага киргенде майда таштандылар күйүп, ири бөлүктөрү Тынч океанга жеткирилип, ошол жерге ташталат.

<https://www.bbc.com/russian/features-36775304>

Текст боюнча тапшырмаларды аткаргыла. Туура жообун тегеректеп белгилегиле.

№1. Космос олуттуу көйгөй болгуча күтүүгө болбойт деп профессор эмнени айтып жатат?

Жообу:

№2. Интернет жана мобилдик байланышты эмне көзөмөлдөйт?

А) күмүш түстүү парус

Б) атайын спутниктер

В) космоско учурулган объектилер

Г) космостогу окумуштуулар

№3. Жерге түшпөй калган таштандылар кайсы бийиктикте болот?

Жообу:

№4. Күмүш түстүү парус кандай максатта колдонулат?

Жообу:

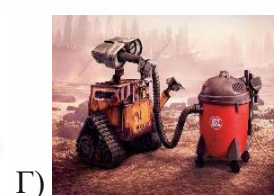
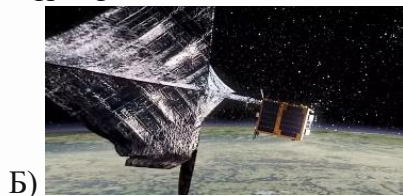
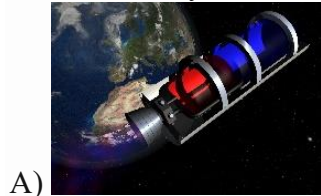
№5. Таблицада берилген ырастоолор тексттин маалыматында камтылгандыгын аныктагыла. Ар бир ырастоо үчүн "ооба" же "жок" дегенди белгилегиле.

Бул маалымат кездешеби?	Ооба	Жок
Космостук таштандыларды адамдар пайда кылган.		
Космостук таштандылар убактысы келгенде жерге түшөт.		
Суррей университети космос таштандыларын изилдебейт.		
Космостук таштандылардын бир бөлүгү жерге жакын бийиктикте учат.		
Космостугу калдыктардын саны 7000 тоннага жеткен.		
Космос таштандыларынын көйгөйүн эл аралык космос станциясы чечет.		

№6. Профессор Джейсон Форшоу эмнеге тынчсызданат?

- А) Таштандылар боюнча маалымат фантастикага айланганына тынчсызданат.
- Б) Таштандыларды чогултуу жолу абдан жөнөкөй болгонуна тынчсызданат.
- В) Космостук таштандылар Тынч океанына түшө тургандыгына тынчсызданат.
- Г) Космос таштандыларынын бир бөлүгү жерге түшпөй турганына тынчсызданат.

№7. Космостук пылесостун сүрөтүн белгилегиле.

№8. Космостук таштандылардын көйгөйү кандай чечилип жатат?

Жообу:

№9. Космостук таштандылардын өз алдынча жерге түшүүсүнө канча убакыт талап кылынары айтылган?

- А) 1 жыл
- Б) 1 кылым
- В) 10 жыл
- Г) 10 кылым

№10. Текст эмне жөнүндө?

- А) Космос изилдөөсүнүн ишин жарыялоо жөнүндө
- Б) Интернетти башкарууну түшүндүрүү жөнүндө
- В) Космос калдыктардан кантип тазаланары жөнүндө
- Г) Атмосферада таштандылардын күйүшү жөнүндө